



## مدرسه‌ی چند پایه‌ای در پایتخت

گروه برنامه‌ریزی کلاس‌های چندپایه‌ی دفتر تألیف کتاب‌های ابتدایی، با قصد شناسایی مسائل معلم و دانش‌آموزان کلاس‌های چندپایه، گفت‌وگویی با یکی از معلمان کلاس‌های چندپایه انجام داده است که گزارش آن را در ادامه می‌خوانید.

می‌نشینند، اما اوقاتی که در کلاس دیگر هستند، معلم بعد از ارائه‌ی برنامه‌ها و تکالیف به آن‌ها، سراغ دانش‌آموزان چهارم تا ششم می‌رود و طبق برنامه‌ی درسی‌شان، با آن‌ها کار می‌کند. در این بین، گاهی به کلاس دیگر سر می‌زند، یا از همیاران معلم چهارم، پنجم یا ششم که فعالیت خود را تمام کرده‌اند، برای نظارت به کلاس کوچک‌ترها کمک می‌گیرد. گاهی نیز همسر آقای استادی مراقبت از دانش‌آموزان کوچک‌تر را در حیاط مدرسه به عهده دارد. معلم و خانواده‌اش در طبقه‌ی بالای مدرسه زندگی می‌کنند.

برای گفت‌وگو به اتاق دیگری رفتیم. دعوت می‌کنیم این گفت‌وگو را بخوانید.

### • لطفاً درباره‌ی خودتان برای ما بگویید.

○ من فوق‌دیپلم آموزش ریاضی و لیسانس آموزش ابتدایی هستم. ۲۱ سال سابقه‌ی معلمی دارم که شش سال اول را در دوره‌ی راهنمایی در روستا ریاضی درس می‌دادم و ۱۵ سال آن را در روستا و کلاس‌های چندپایه مشغول بوده‌ام. امسال کلاس من پنج پایه است و ۱۱ دانش‌آموز دارد. در پایه‌ی اول ۳ نفر، پایه‌ی دوم ۱ نفر، پایه‌ی سوم نداریم، پایه‌ی چهارم ۳ نفر، پایه‌ی پنجم ۲ نفر و پایه‌ی ششم ۲ نفر مشغول تحصیل هستند.

### • کمی درباره‌ی شرایط کاری خود در کلاس چندپایه بگویید.

○ من تنها نیروی استخدام رسمی این مدرسه هستم و خودم تمامی نقش‌های نیروهای یک مدرسه را ایفا می‌کنم. حتی گازوییل لازم برای گرمایش مدرسه را خودم تهیه می‌کنم. البته گاهی همسرم به من کمک می‌کند. ما در طبقه‌ی بالای ساختمان مدرسه زندگی می‌کنیم.

دبستان چندپایه‌ی شهید خداکرمی، در روستای زیبای کشار سفلی، در منطقه‌ی ۵ آموزش و پرورش شهر تهران قرار دارد. این دبستان با یک کلاس پنج پایه و ۱۱ دانش‌آموز دختر و پسر در پایه‌های اول، دوم، چهارم، پنجم و ششم، تنها مدرسه‌ی یک کلاسه‌ی روستاست.

روستای کشار سفلی از توابع بخش کن، در دل منطقه‌ای کوهستانی با چشم‌اندازی زیبا، آسمانی آبی و هوایی پاک، در کوچه‌باغ‌های پرپیچ‌وخم، با مردمی ساده و صمیمی قرار دارد. بعد از عبور از دو کوچه‌ی نسبتاً باریک با سربالایی تندی که برخی قسمت‌های آن برای سهولت رفت‌وآمد افراد روستا سنگفرش شده است، به مدرسه رسیدیم. وارد مدرسه شدیم. بچه‌ها (که بعداً فهمیدیم پایه‌های چهارم، پنجم و ششم هستند) به‌طوری غرق بازی و خنده بودند که متوجه حضور ما نشدند. به آن‌ها سلام کردیم.

سریع پاسخ دادند و دوباره مشغول بازی شدند. به تقاضای ما، یکی از پسرها که بزرگ‌تر بود، به داخل ساختمان کوچک مدرسه رفت و معلم را که در واقع مدیر، معاون، مربی بهداشت، مربی پرورشی، دفتردار و سرایدار بود، صدا زد. مردی نسبتاً قدبلند و لاغراندام، با موهایی که به نظر زودتر از موعد جوگندمی شده بودند، با خوش‌رویی تمام به استقبال ما آمد و بسیار گرم و صمیمی ما را به داخل ساختمان مدرسه دعوت کرد.

با آقای علیرضا استادی، معلم با سابقه‌ی کلاس چندپایه، در بازدید از مدرسه همراه شدیم.

معلم دانش‌آموزان پایه‌های اول و دوم را در یک کلاس که کاربری چندمنظوره دارد، دور یک میز به نسبت بزرگ نشانداده بود و دانش‌آموزان پایه‌های چهارم، پنجم و ششم را در کلاسی دیگر که نیمکت دارد، سامان‌دهی کرده بود. به نظر می‌رسید گاهی اوقات دانش‌آموزان اولی و دومی در یک کلاس با چهارمی تا ششمی‌ها



### ● شما چگونه پنج پایه‌ی تحصیلی را برنامه‌ریزی و در یک روز تدریس می‌کنید؟

○ سال‌های اول خیلی اذیت می‌شدم. واقعاً نمی‌دانستم چه کاری باید انجام بدهم، اما الان تجربه‌ی بیشتری پیدا کرده‌ام و توانسته‌ام خودم را با شرایط وفق بدهم. البته حضور خانم **مرادمند** (راهنبر کلاس‌های چندپایه‌ی منطقه‌ی ۵) خیلی مفید و دلگرم‌کننده است. کاغذ کوچکی را که چند سطر روی آن نوشته شده است، نشان می‌دهد و می‌گوید: «اینجا نوشته‌ام امروز در هر پایه چه کاری باید انجام شود. این فعالیت‌ها را طوری طراحی می‌کنم که معلم و دانش‌آموز هر دو درگیر موقعیت یادگیری شوند و با هم تدریس را پیش ببرند. من از روز قبل با بچه‌ها هماهنگ می‌کنم چه کار می‌خواهیم انجام دهیم تا آمادگی نسبی داشته باشند. بنابراین، ابتدا ارزشیابی کوچکی انجام می‌دهم و برخی از پایه‌ها را، با توجه به شرایط درس و کلاس، به پایه‌های بالاتر می‌سپارم. یک هم‌یار در پایه‌ی ششم دارم که به پایه‌های چهارم و پنجم رسیدگی می‌کند و یک هم‌یار هم در پایه‌ی چهارم به اولی‌ها و دومی‌ها کمک می‌کند.»



### ● زمانی که هم‌یار به پایه‌های پایین‌تر کمک می‌کند، برای برنامه‌ی درسی خودش چه اتفاقی می‌افتد؟

○ این هم‌یاری معمولاً در زمان‌هایی اتفاق می‌افتد که دانش‌آموز یا کارش را سریع‌تر انجام داده (در مورد دانش‌آموزان قوی‌تر) یا گاهی که خودش برنامه‌ی خاصی ندارد، مثلاً من درس را از او پرسیده‌ام، به پایه‌ها سرکشی و کمک می‌کند.

### ● شما در کلاستان سه دانش‌آموز پایه‌ی اولی دارید. بحث زبان‌آموزی در این پایه بسیار مهم و اختصاصی است. این موضوع را چطور با دیگر پایه‌ها هماهنگ می‌کنید؟

○ همان‌طور که گفتم، من برنامه دارم و از راه‌های گوناگونی استفاده می‌کنم. البته این را باید بگویم، سالی که دانش‌آموز پایه‌ی اول دارم، واقعاً سال سختی است! حتی با این سابقه‌ی معلمی هم کمی نگران می‌شوم!



### ● برخی از راهبردهایی را که استفاده می‌کنید برای ما بگویید؟

○ مثال می‌زنم، یک روز در نیمی از پایه‌ها تدریس می‌کنم و روز دیگر در بقیه‌ی پایه‌ها. یا اینکه از زنگ‌های تفریح ناهم‌زمان استفاده می‌کنم. یکی دیگر از کارهایی که در مدیریت کلاس به من کمک می‌کند، استفاده از هم‌یار معلم برای پرسش‌های کلاسی، دیدن تکالیف و فعالیت‌های خارج از کلاس و گزارش‌های دانش‌آموزان است. گاهی هم از روش خودآموزی استفاده می‌کنم؛ در درس‌هایی که بدون من هم می‌توانند آن‌ها را یاد بگیرند.



تدریس، از فیلم هم استفاده می‌کنم.

● آیا شما به راهبردی برای سهولت تدریس فکر کرده‌اید؟  
○ به نظر من بهترین راهبرد تلفیق پایه‌هاست که همه‌ی پایه‌ها را درگیر فرایند آموزش می‌کند.

البته من نیز مانند معلمان دیگر جدول‌های برنامه‌ریزی و بودجه‌بندی هفتگی، ماهانه و سالانه دارم، اما واقعا حجم درس‌ها، حتی در کلاس‌های یک پایه، معلم را با مشکل روبه‌رو می‌کند، چه برسد به کلاس‌های چندپایه!

● آیا تا به حال از این راهبرد، یعنی «آموزش مفاهیم مشترک» در چندپایه، در درسی استفاده کرده‌اید؟  
○ بله. محیط‌های روستایی به‌گونه‌ای هستند که برای مثال در درس‌هایی مثل علوم، از مشاهده و گردش در طبیعت می‌توان خیلی استفاده کرد؛ مثل جمع کردن برگ‌ها، مشاهده‌ی دقیق و سپس توصیف آن‌ها یا کشیدن شکل برگ. در درس هدیه‌های آسمان، سال گذشته درس‌های «تماز»، «ما به مسجد می‌رویم» و «مسجد آدینه» را با هم درس دادم.

● آیا ساعت‌های کاری شما مانند مدرسه‌های تک‌پایه است؟  
○ بله. ما تا ساعت ۱۲:۳۰ در مدرسه هستیم. البته گاهی با هماهنگی اولیا، بچه‌ها را بیشتر نگه می‌دارم. ما علاوه بر تعطیلات مرسوم در دیگر مناطق، به خاطر سرما و بارش زیاد برف، در فصل زمستان تعطیلات بیشتری داریم و من مجبورم با ساعت‌های اضافه درس را پیش ببرم.

● به نظر شما امکان دارد برخی از درس‌ها را به صورت بسته‌ی خودآموز برای دانش‌آموزان دوره‌ی دوم ابتدایی آماده کرد؟ یعنی دانش‌آموزان از ابتدا تا انتهای فرایند یادگیری را خودشان مدیریت کنند و در انتها برگه‌ی ارزشیابی خود را به معلم بدهند و بازخورد دریافت کنند.  
○ اگر چنین بسته‌ای باشد، می‌تواند در مدیریت و استفاده از وقت کلاس به ما کمک کند.

● آیا ایده‌ای دارید که عملی شدن آن به معلمان چندپایه سراسر کشور کمک کند؟  
○ من فکر می‌کنم اگر کلاس‌های چندپایه به ابزاری مانند رایانه، ویدیوپروژکتور، لوح‌های فشرده‌ی آموزشی و حتی فیلم‌های کارتونی مجهز شوند، معلم می‌تواند گاهی با استفاده از آن‌ها به امور کلاس سر و سامان بدهد. علاوه بر آن، تدریس از طریق فیلم آموزشی یکی از راهکارهای برنامه‌ی درسی است که به تسهیل آموزش کمک می‌کند.

● به نظر تان امکان دارد دو یا سه درس را با هم تلفیق کرد؟

● شما بیشتر برای چه درس‌هایی از فیلم استفاده می‌کنید؟  
○ روخوانی و روان‌خوانی قرآن؛ علوم.

○ اگر مفاهیم و درس‌هایی که امکان تدریس با هم را دارند برای ما معلوم شود و مثل یک فهرست در اختیار معلمان قرار بگیرد تا ما در زمان‌های لازم از آن استفاده کنیم، خیلی مفیدتر خواهد بود.

● آیا تاکنون برای ریاضی هم از فیلم استفاده کرده‌اید؟  
○ خیلی کم. ترجیح می‌دهم خودم تدریس کنم. گاهی حین

● نظر شما درباره‌ی تألیف کتاب‌های درسی مخصوص کلاس‌های چندپایه چیست؟ مثلاً قرآن دوره‌ی اول و دوره‌ی دوم.

○ تألیف کتاب برای کلاس‌های چندپایه فکر خوبی است، اما به نظر من بهتر است ابتدا در برخی مدرسه‌ها اجرای آزمایشی شود.

● به نظر شما، با تألیف این کتاب‌ها ممکن است دانش‌آموزی که از ابتدایی به متوسطه‌ی اول می‌رود، دچار کاستی در آموزش شود؟

○ فکر نمی‌کنم مشکلی به وجود بیاید که قبلاً نبوده است، چرا که در واقع معلم به صورت غیررسمی این کار را انجام می‌دهد و فرصتی که همه‌ی زیر و زبر کتاب را درس بدهد ندارد.

● منظور تان این است که در هر دوره به مفاهیم و اهداف اصلی هر موضوع درسی توجه شود؟ شما به عنوان معلم چگونه تشخیص می‌دهید اهداف اصلی هر درس چیست؟

○ من بیشتر به طریق تجربی این کار را انجام می‌دهم. مثلاً وارد ریزه‌کاری‌های کتاب نمی‌شوم. برخی آزمایش‌ها را وقت نمی‌کنم در مدرسه انجام دهم. گاهی هم بچه‌های آن منطقه‌ی آموزش و پرورش را در اداره جمع می‌کنیم و کل آزمایش‌ها را برایشان انجام می‌دهیم.

● به عنوان سؤال آخر، اگر قرار باشد راهنمای معلمی برای معلمان کلاس‌های چندپایه تولید شود، به نظر تان این راهنما باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟

○ علاوه بر مطالبی که تا به حال عرض کردم، به نظرم این راهنما باید طوری باشد که به ما معلمان کلاس‌های چندپایه، که به‌شدت با کمبود وقت و زمان روبه‌رو هستیم، کمک کند. حجم کتاب‌های فعلی مخصوص کلاس‌های تک‌پایه است. حالا اگر کتاب درسی تغییر کند و ویژه‌ی کلاس‌های چندپایه طراحی شود، خوب است راهنمایی‌هایی کاربردی برای استفاده از کتاب مطرح شوند یا راهبردهایی ارائه شوند تا بتوانیم از وقت کلاس بهتر و بیشتر استفاده کنیم.

● جناب آقای استادی، از مشارکت و همراهی شما در این گفت‌وگو بسیار سپاسگزارم. امیدوارم بتوانیم با کمک یکدیگر برای یاری رساندن به معلمان و دانش‌آموزان کلاس‌های چندپایه گام‌های مؤثری برداریم.

○ ان‌شاءالله. من هم ممنونم. حضور شما در مدرسه به ما معلمان دلگرمی می‌دهد.

## فعالیت‌های خاص آقای استادی

ع او برای اداره‌ی درس‌ها و کلاس از تجربه‌ی کسب شده در سال‌های کار در چندپایه (۱۵ سال) بهره می‌برد. در واقع، در هر موضوع درسی مطالب اصلی را تدریس می‌کند و به قول خودش نمی‌تواند وارد ریزه‌کاری‌های کتاب شود؛ اما از راه‌های زیر برای اداره‌ی درس‌ها و کلاس بهره می‌برد:

ع در درس‌های قرآن و علوم فیلم پخش می‌کند.

ع ساعت‌های تفریح را به صورت ناهم‌زمان برگزار می‌کند.

ع از دو کمک هم‌یار معلم در پایه‌های چهارم و پنجم استفاده می‌کند.

ع از کمک و همراهی همسر خود و گاهی اولیا بهره می‌گیرد.

ع فقط آزمایش‌ها و فعالیت‌های مهم را انجام می‌دهد.

ع گاهی از روش تدریس یک موضوع مشترک در برخی درس‌ها مثل احکام در هدیه‌های آسمان، قرآن و هنر استفاده می‌کند.

ع هم‌یاران معلم در اجرای برنامه‌ی درسی در پایه‌های پایین‌تر به او بسیار کمک می‌کنند.

ع در بخش ارزشیابی، از برخی ابزار و روش‌های ارزشیابی توصیفی استفاده می‌کند.

ع تمام دانش‌آموزان او پوشه‌ی کار دارند که نمونه‌ی فعالیت‌هایشان در آن قرار می‌گیرد. معلم در پایین هر برگه‌ی فعالیت بازخورد خود را می‌نویسد.

## دغدغه‌ی آقای استادی

بیشترین دغدغه‌ی معلم، حجم بالای کتاب درسی در کلاس‌های چندپایه و زمان کم برای تدریس، و حضور دانش‌آموزان پایه‌ی اول در کنار دیگر پایه‌هاست.

پی‌نوشت:

۱. کارشناس گروه برنامه‌ریزی و ارزشیابی دفتر تألیف کتاب‌های ابتدایی و متوسطه‌ی نظری - کلاس‌های چندپایه